Віктор Палинський

“...НА ВИСОКУ ГОРУ”: ПОЕТЕСА МАРТА ПОЧИНАЙКО

Поет подібний до зухвальця,
Що взяв собі за право
Свої думки оповідати іншим.
До велета поет подібний,
Що переносив думки-цеглини
На високу гору
І збудував палац незримий.
Одяг корону з пелюсток словесних
І тішиться химерою…
До жебрака поет подібний,
Який несміло простягає книгу,
Вичікує тремтливо думку Вашу.

Уже лише цього вірша вистачає, аби говорити про поетесу Марту Починайко. Про її чесну й відкриту поетику. Про психологічні мотиваційні засади. Про закоріненість у національний життєдайний культурний ґрунт. Про світоглядні позиції. Про філософську залученість. Про етичні домінанти. Про стереометричність інтересів у творчості. Про чуттєво-надчуттєве освоєння простору душі. І ще про багато дечого… Одначе на разі лише окреслю всі ці спромоги, що тягнуть, напевне, на монографічну форму викладу й не зовсім визначають мої, помітно скромніші, сьогоднішні цілі.

***

…У її книжках одразу натрапляю на одну з програмних понятійно-образних усталеностей поезії М. Починайко – самотність.

***

На острові самотності живу…
Повз мене пропливають сірі острови,
Де вже ніхто,
Ніхто вже не живе…

***

Йому судилося
Завжди на роздоріжжі бути,
Тікати від себе самого.
І, врешті-решт,
Знайти свою самотню хату.
Казати правду стінам,
Бо вони змовчать…

***

Чи варто говорити
Про гіркоту самотини,
Якщо у вечір лагідний
Запалюю свічки
І слухаю Сенеку?..

***

Іду стежиною своєї самоти,
Прощаюся з тобою.
Без слів…
Без сліз…

***

Тиша навчає,
Що самота
Не є найгіршим
Подарунком долі…
Далеко у світах
Зоря твоя блукає…

…Потроху розпізнаю самотність ліричного героя: не як чимось зумовлену ізоляцію; не настирливе спонукання самого себе якимись відлюдницькими комплексами, а насамперед як шлях до себе справжнього; як віднайдення своєї духовної території порятунку; осягнення можливостей для щирої бесіди з Богом, з людьми, із собою. Терпіння й терпеливості. Напевне, це дорога й болісних поневірянь, і незмінних розчарувань; немочей, що накочуються, наче морська хвиля; але й – здобування себе іншого. Можливість. Творчість. Незбагненність.

Отже, таки “самотність”. (І це добре читається!).

***

Текстам Марти Починайко притаманна щільна припасованість семантичних сенсів, лексична доскіпливість, лаконізм форми (тут, на жаль, – і певна одноманітність, що цупко тримає авторку в рамцях найпростішої запрограмованості), неумисно-приваблива простота поетичного вислову та засвоєна прадавня закодованість глибинних інтонаційних ритмів. Для поетки прагнення впорядкувати зовнішні емоційні

подразники з довколишнього світу – не якесь спонтанне тимчасове захоплення, а спроба гармонізувати вияви хаосу, що намагаються накрити хвилею тривоги та страху. Це своєрідні підвалини світовідчуття М. Починайко; спосіб самоосмислення. І навіть, скажу в певному розумінні, можливість переходу до зміненої свідомості; тут насамперед маю на увазі поезію.

***

Тут присмерк лагідний…
Тут кожне слово важить…
Тут серце тихо плаче.
Проте чи зважишся
За цей поріг ступити?..

***

Простір її вірша – не надто обширний. Але місткий. Він талановито співзвучний із будь-якою тональністю серця. Отже, всеохопний. Почуттєво безконечний. Така собі сфера існування насправдішнього. Тихого смутку. Що "знайшов притулок у моєму серці".

***

…Мабуть, можна говорити про деяку *притчевість* її поетичних творів, на чому наголошує дехто з критиків. Утім я б опирався не на якийсь дидактично-звужений зміст, а радше на морально-етичні поетичні "зразки" з їхньою зосередженістю на порухові душі та ламко-хвилюючих докладностях екстер'єру невловимої миті. Маючи на увазі й те, що Мартина метафора, трапляється, не проступає одразу й виразно, як зображення під час друку фотографій, а непоспіхом віддаляється саме в бік зовнішнього чорно-білого світу, сказав би, суворої штрихової графіки. Нерідко так і залишаючись лише вранішньою ковзкою тінню, що врешті зависає десь на галузці часу.

***

А ще назвав би ці поезії *монологами серця.* Подеколи – вони дуже приватні, здавалося б, для альбомних записів. Проте не вигадана зумисне й вишукано стримана зворушливість художніх узагальнень та впізнаваний авторський стиль дозволяють віршам переливатися на аркуші книжки тиражованої; зголоситися до публічності. І це – не від надмірного письменницького честолюбства, а, видається, з бажання спробувати перевести ліричний монолог у площину довірливого, негомінкого, ощадливого у своїй виражальності поетичного діалогу. І це нерідко вдається.

***

Ліричного суб'єкта М. Починайко не розчулює випадкова сентиментальність; його не формує настрій, що так само непомітно минає, як і з'являється! Він намагається зафіксувати свої почуття через образ, сповнений драматургії і дещо стриманого хара́ктерного колориту, виробляючи в такий спосіб "річ" мистецьку; навіть скромно віддзеркалену у вічності (у своїй очевидній статиці чимось подібну до скульптурної композиції).

***

Сосна вічнозелена,
Мов свіча, стоїть;
Бордовим відтінком
До себе манить пагорб.
Лиш дерево яскраво-жовте
За моїм вікном
Так поспіхом скидає листя…

…Мабуть, авторка прагне відчути свою поезію всім єством, як власну кров. І саме через це – ніякого зухвальства чи кокетства в її коротких, як останні заклинання, мініатюрах. Жодного пафосу. Жодної зайвини.

***

Емоційне наповнення її поезії не перехлюпує через край. Не витрачається надаремно. Хоча, здавалося б, як це все дозувати в ліриці?!. Неможливо! Одначе – така особливість авторського дихання, авторського слухання! Не переливати через край чаші коштовний напій. Адже він знадобиться й для інших кубків. І вчувається мені шляхетний передзвін спокійного гірського кришталю.

Що в цьому: природа Марти Починайко, а чи професійні набутки поетеси? Видається, що й те, й інше. Поєднання й трансформація в якість стилю, що дозволяє читальникові безпомилково вирізняти її твори серед інших.

***

У деяких "речах", здається, ось-ось вигулькне кінематографічно точний образ зі своєю неповторною конфігурацією, кольором, звуком… Але насправді він якось спонтанно даліє, розсіюється; майже зникає. Шкода́. Бо щойно, саме ось тут уже була присутня авторська енергетика для творення саме цього образу. Не буду цитувати. Смакуймо ліпше. Тішмося досконалим.

***

М. Починайко вміє зібрати під однією книжковою палітуркою поезії, що по-родинному пригортаються одна до одної, а не просто співіснують. Подекуди вони пошепки довірливо перемовляються, що полегшує їхнє холодне зимування чи спекотне літування; долає осінню депресивну сльоту чи раптові весняні тривоги.

***

Поет мав би, не покладаючи рук, творити свою естетичну свідомість. І безкорисливо ділитися нею.…Якщо не з людьми, то з Богом. І це – найвища його світоглядність. Тобто – майже ідеальна заангажованість (чи незаангажованість?!.). Скажете, то ще слід потрафити! А іншого виходу немає в поета, аби залишатися поетом! І ніщо інше його не виправдає перед ним же самим. М. Починайко колись це збагнула. І тримається червоної лінії своєї визначеності. Не зважає на те, скільки разів спіткнулася, та не аж надто заглядаючи за манливо-мінливі обрії.

***

…Я просто читав-перечитував, звісно, невипадково, книжки поезій Марти Починайко "Затихлі кроки", "Поріг смирення", "Твоя дорога поряд" (видавництво "Логос", м. Львів), видані раніше та нещодавно, добротно й винятково професійно, натвердо оправлені й чемно допасовані до теплої долоні читальника, нотуючи собі щось на підручних клаптиках паперу. Вийшло ось так. Переглянув згодом і вирішив залишити як є: рефлективні враження без особливих структурних витребеньок і претензій на глибинні дослідження. І таки конче розраховую на чиюсь зацікавленість. Бо треба спинатися "…на високу гору" різними способами. Не прогавмо.

Отримано 27 квітня 2011 р. *м. Львів*